

Euroopan komission ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta annetun direktiivin (2012/19/EU) muuttamisesta

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 7.2.2023 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta annetun direktiivin 2012/19/EU (jäljempänä SER-direktiivi) muuttamisesta, COM(2023) 63 final.

Muutostarpeen taustalla on unionin tuomioistuimen jäsenvaltion ennakkoratkaisupyynnön antama tuomio asiassa C-181/20. Sen mukaan SER-direktiivin sääntely on tietyiltä osin luonteeltaan taannehtivaa tuottajavastuun osalta. Taannehtivalla sääntelyllä loukataan oikeusvarmuuden periaatetta, joten direktiivi on tältä osin pätemätön.

Asian analysoitiin aluksi olevan lähinnä teknisluonteinen, joten U-kirjelmä ei vaikuttanut tarpeelliselta. Vasta laajempi analyysi osoitti ensimmäisen työryhmäkäsittelyn jälkeen, että komission esittämä muutos saattaa synnyttää tarpeen uudistaa kansallista tuottajavastuulainsäädäntöä, mikä osoitti U-kirjelmän tarpeen.

Asia on esitelty neuvoston ympäristötyöryhmässä 3.4.2023 ilman tarkempaa jatkoaikataulua. Neuvoston puheenjohtajavaltio Ruotsi on varautunut järjestämään mahdollisesti työryhmäkäsittelyn 12.5., jonka jälkeen asia viedään Coreper-käsittelyyn toukokuun aikana.

Ennakoitua kiireellisemmän neuvoston käsittelyn vuoksi valtioneuvosto lähettää eduskunnalle ensi vaiheessa eduskunnan toimivaltaan kuuluvan asian valtioneuvoston selvitksenä E-asiana, minkä jälkeen valtioneuvosto lähettää viipymättä eduskunnalle perustuslain 96 §:n mukaisen valtioneuvoston kirjelmän U-asiana.

Suomen kanta

Suomi katsoo, että ehdotettu direktiivimuutos on unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisuasiassa antaman tuomion C-181/20 valossa välttämätön. Ratkaisun mukaan SER-direktiivin sääntely on tietyiltä osin luonteeltaan taannehtivaa tuottajavastuun osalta. Taannehtivalla sääntelyllä loukataan oikeusvarmuuden periaatetta, joten direktiivi on tältä osin pätemätön. Suomi tukee komission ehdottamaa direktiivimuutosta ja on valmis muuttamaan tarvittaessa kansallista lainsäädäntöä vastaavasti.

Pääasiallinen sisältö

Direktiiviehdotuksen taustalla on EU:n tuomioistuimen ennakkoratkaisu C-181/20, jossa EU:n tuomioistuin toteaa, että SER-direktiivin 13 artiklan 1 kohdan taannehtivalla soveltamisella loukataan oikeusvarmuuden periaatetta. Siksi tämä säännös on todettava pätemättömäksi siltä osin, kuin siinä veloitetaan tuottajat rahoittamaan 13.8.2005–13.8.2012 markkinoille saatetuista aurinkopaneeleista aiheutuvan jätteen jätehuollon kustannukset.

Oikeustilan korjaamiseksi komissio on antanut SER-direktiivin muutosehdotuksen. Ehdotuksessa selvennetään, mistä alkaen aurinkopaneelien ja SER-direktiivin soveltamisalaan vasta 15.8.2018 alkaen kuuluvien kotitalouksien sähkö- ja elektroniikkalaitteiden tuottajien on rahoitettava mainittujen laitteiden keräyksestä, käsittelystä, hyödyntämisestä ja ympäristöä säästävistä loppukäsittelystä aiheutuvat kustannukset. Siinä selvennetään erityisesti, että tuottajanvastuu koskee laitteita, jotka on saatettu markkinoille 13.8.2012 jälkeen.

Ehdotuksessa säädetään myös, että ”avoimeen soveltamisalaan” kuuluvien kotitalouksille tarkoitettujen sähkö- ja elektroniikkalaitteiden tuottajien on rahoitettava edellä mainitut sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta syntyvät kustannukset niiden sähkö- ja elektroniikkalaitteiden osalta, jotka on saatettu markkinoille 15.8.2018 jälkeen. Avoimeen soveltamisalaan kuuluvat käytännössä kaikki tavanomaiset sähkö- ja elektroniikkalaitteet.

Ehdotetut säännökset koskevat laajennetun tuottajavastuun periaatetta, joka on sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta annetun direktiivin keskeinen periaate. Tuottajavastuu tarkoittaa, että tiettyjen tuotteiden valmistajat, maahantuojat ja etämyyjät sekä pakkaajat vastaavat tuotteidensa jätehuollosta joko itse tai tuottajayhteisöiksi järjestäytyneinä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Ehdotuksen oikeusperusta on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 192 artiklan 1 kohta (ympäristö), joka on myös muutettavan säädöksen oikeusperusta. Ehdotus käsitellään tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä ja neuvosto päättää asiasta määräenemmistöllä.

Valtioneuvosto pitää komission ehdottamaa oikeusperustaa asianmukaisena.

Komissio toteaa, että kuten direktiivin 2012/19/EU johdanto-osan 36 perustelukappaleessa todetaan, komission mukaan jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla saavuttaa tämän muutosdirektiivin tavoitetta, vaan se voidaan ongelman laajuuden vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla. Siksi komissio katsoo, että Euroopan unioni voi tässä tapauksessa toteuttaa toimenpiteitä Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 5 artiklassa vahvistetun toissijaisuusperiaatteen mukaisesti.

Kohdennetun direktiivimuutoksen tarkoituksena on muuttaa voimassa olevia direktiivin säännöksiä unionin tuomioistuimen tuomion mukaisesti. Siksi voidaan komission mukaan päätellä, että toissijaisuusperiaatetta ja EU:n tuomaa lisäarvoa koskevaa periaatetta noudatetaan, kuten SER-direktiivin antamisen yhteydessä alun perin oli tarkoitus. Muutosta tarvitaan komission mukaan myös, koska jäsenvaltiot saattavat lisäksi tulkita eri tavoin sitä, milloin laajennettua tuottajavastuuta sovelletaan aurinkopaneeleihin ja soveltamisalaan lisättyihin sähkö- ja elektroniikkalaitteisiin.

Komission mukaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 5 artiklassa vahvistetun suhteellisuusperiaatteen mukaisesti SER-direktiivissä ei ylitetä sitä, mikä on tarpeen sen tavoitteiden saavuttamiseksi. Siksi ehdotus on myös suhteellisuusperiaatteen mukainen.

Valtioneuvosto yhtyy komission arvioon, että ehdotus on toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden mukainen.

Ehdotuksen suhde perustuslakiin

Ehdotuksella ei ole olennaisia vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Parlamentin vastuuvaliokunta on ympäristön, kansanterveyden ja elintarvikkeiden turvallisuuden valiokunta (ENVI) ja raportoiija on Anna Zalewska (PL, ECR). Käsittelyaikataulusta ei vielä ole tietoa.

Kansallinen valmistelu

Asia on käsitelty kirjallisessa menettelyssä EU-asioiden komitean alaisessa ympäristöjaostossa 4.–5.5.2023.

Eduskuntakäsittely

-

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 10 kohdan mukaan luonnon- ja ympäristönsuojelua koskevat asiat kuuluvat Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövaltaan.

Ehdotuksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Komissio ei ole laatinut arviota ehdotuksen taloudellisista vaikutuksista.

Suomalaisilta tuottajayhteisöiltä saatujen tietojen mukaan ehdotetulla direktiivimuutoksella ei ole merkittäviä talousvaikutuksia. Monien rahallisesti arvokkaiden SER-jätteiden

käytöstä poisto ja jätehuolto hoidetaan yritysten välisten sopimusten perusteella, ja esimerkiksi aurinkopaneelien osalta vanhaa jätettä ei ole syntymässä merkittäviä määriä pidemmälläkään aikavälillä.

On selvää, että jos sähkö- ja elektroniikkalaiteromun käsittelyn vastuunjako muuttuu, kustannusten jakautuminen tuottajien, jätteen haltijoiden ja mahdollisten muiden osallisten välillä muuttuu vastaavasti. Kun kokonaissummat ovat kuitenkin pieniä ja jakautuvat usealle vuodelle, eivät tämän nimenomaisen teknisluonteisen direktiivimuutoksen taloudelliset vaikutukset nouse merkittäviksi.

Lainsäädännölliset vaikutukset

Ennen voimassa olevan SER-direktiivin (2012/19/EU) antamista aurinkopaneeliromun jätehuollon kustannusten rahoittamisvelvollisuudesta säädettiin jätedirektiivin (2008/98/EY) 14 artiklassa, jossa annettiin jäsenvaltioille mahdollisuus valita, vastaako jätehuollon kustannuksista jätteiden nykyinen tai aikaisempi haltija vai jätteiden tuottaja tai jakelija. Suomen jätelain (646/2011) 46 §:n 2 momentin mukaan tuottajavastuu ”koskee tuottajan Suomen markkinoille saattamia tuotteita ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myymiä tuotteita sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohtuulliseksi katsottavaa osuutta muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saattamisen ajankohdasta.” Säännöksen muotoilu on ollut täysin vallitsevan unionin lainsäädännön tulkintojen mukainen.

Unionin tuomioistuimen tuomio saattaa muuttaa tilanteen tältä osin. Tuomioistuimen ratkaisut sitovat jäsenmaita jo sellaisenaan, ja tällä muutosdirektiivillä toimeenpannaan EU-lainsäädännössä em. Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisu C-181/20, mikä voi synnyttää tarpeen kansallisen tuottajavastuulainsäädännön tarkistamiseen joiltain osin.

Hallinnolliset vaikutukset

Hallinnolliset vaikutukset kohdistuvat lähinnä jätelain tarkistukseen tuottajavastuuta koskevan luvun osalta ja sen pohjalta uusien ohjeiden laatimiseen virkatyönä.

Ympäristövaikutukset

Komissio ei ole laatinut ehdotuksesta ympäristövaikutusten arviointia. Komissio katsoo, ettei sillä ole muuta vaihtoehtoa kuin ehdottaa muutettavaksi SER-direktiiviä unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisun mukaisesti. Kansallisella tasolla kyseeseen tulevat taloudellisten vaikutusten lisäksi luultavasti korkeintaan pienet muutokset sähkö- ja elektroniikkaromun keräysketjussa, joten ehdotuksesta ei synny merkittäviä ympäristövaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

COM (2023) 63 final, EU:n komission ehdotus direktiiviksi sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta annetun direktiivin (2012/19/EU) muuttamisesta

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Jouni Nissinen, erityisasiantuntija, YM/ ISO, jouni.nissinen@gov.fi, 0295 250 028

VAHVA-tunnus

EU/464/2023